

печення безпечних умов проживання населення, які включають енергозабезпечення, продовольче постачання, належні та професійні медичні послуги та інше не повинно відбуватися за рахунок погіршення стану навколишнього природного середовища, який відмічається часто не відразу, і тому цим невиправдано нехтують. Як показує багатолітній досвід: краще запобігти та попередити, ніж ліквідувати й намагатися зменшити наслідки реальних екологічних проблем і катастроф, що відбулися.

ПЗФ та екомережа – це наше природне багатство, джерело і запорука нашого безпечного і щасливого життя та життя майбутніх поколінь, при умові нашого теперішнього раціонального та збалансованого природокористування.

Список використаних джерел

1. Голік Ю. С., Смоляр Н. О., Остапенко П. О., Чепурко Ю. В. Особливості розподілу природно-заповідного фонду Полтавської області в умовах нового адміністративно-територіального устрою України. *Екологічні науки*. 2021. 6(39). С. 171-177.
2. Екологічний паспорт Полтавської області за 2021 рік.
3. Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Полтавській області у 2021 році. Департамент екології та природних ресурсів. Полтава. 2022. 181 с.

УДК 630*228:633.872(477.44)

Єлісавенко Ю.А., канд. с-г. наук, ст. наук.

співроб., ДП “Вінницька лісова науково-дослідна станція” УкрНДЛГА

Богословська М.С., канд. с-г. наук, наук.

співроб., ДП “Вінницька лісова науково-дослідна станція” УкрНДЛГА

ЛІСОВІ НАСАДЖЕННЯ МЕДОНОСИ СХІДНОГО ПОДІЛЛЯ В КОНТЕКСТІ ЗБАЛАНСОВАНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

Анотація. Проаналізовано стан лісового фонду Східного Поділля для розвитку бджільництва в умовах формування регіональної схеми екомережі, яка є важливим інструментом запровадження ідеї сталого розвитку в регіоні.

Ключові слова: ліси, бджільництво, екомережа, сталий розвиток, Східне Поділля.

Постановка проблеми. В умовах процесу євроінтеграції, Україна зобов’язалася проводити заходи комплексного збереження біоландшафтного різноманіття регіонів, а також провести заходи щодо екологізації виробництва, а особливо в галузі сільського та лісового господарств на засадах невиснажливого використання природних ресурсів. Бджільництво – це важлива комплексна галузь сільського та лісового господарств, яка може стати дієвим засобом реалізації даної стратегії. В умовах формування регіональних схем екомереж в структурі національної екомережі України процеси гармонізації традиційного і альтернативного природокористування є важливим інструментом запровадження збалансованого розвитку регіонів [1-5].

Результати та їх обговорення. Землі державного лісового фонду лісогосподарських підприємств, а саме лісовкриті ділянки є одними із найважливіших структурних компонентів формування регіональних схем екомережі, оскільки лісові екосистеми в сучасних умовах мають найбільшу антропогенерантність та найбільш збережений рівень функціонування біотичного та ландшафтного різноманіття.

В умовах Східного Поділля за даними лісовпорядкування Вінницького обласного управління лісового та мисливського господарства розподіл категорії земель припадає на 3 категорії (рис. 1).

Рис. 1. Розподіл земель лісового фонду за категоріями

Згідно даних Вінницького обласного управління лісового та мисливського господарства в структурі лісового фонду регіону переважають такі категорії: вкриті лісовою рослинністю лісові ділянки – 198927,8 га (92%), невкриті лісовою рослинністю лісові ділянки – 12944,6 га (6%), нелісові землі – 3615,7 га (2%). І в загальному площа лісового фонду складає 215488,1 га.

Враховуючі ліси інших лісокористувачів, то загальна лісистість регіону становить 13,8% від загальної площі.

В свою чергу лісовий фонд також розподіляється на 4 категорії захисності лісів (рис. 2).

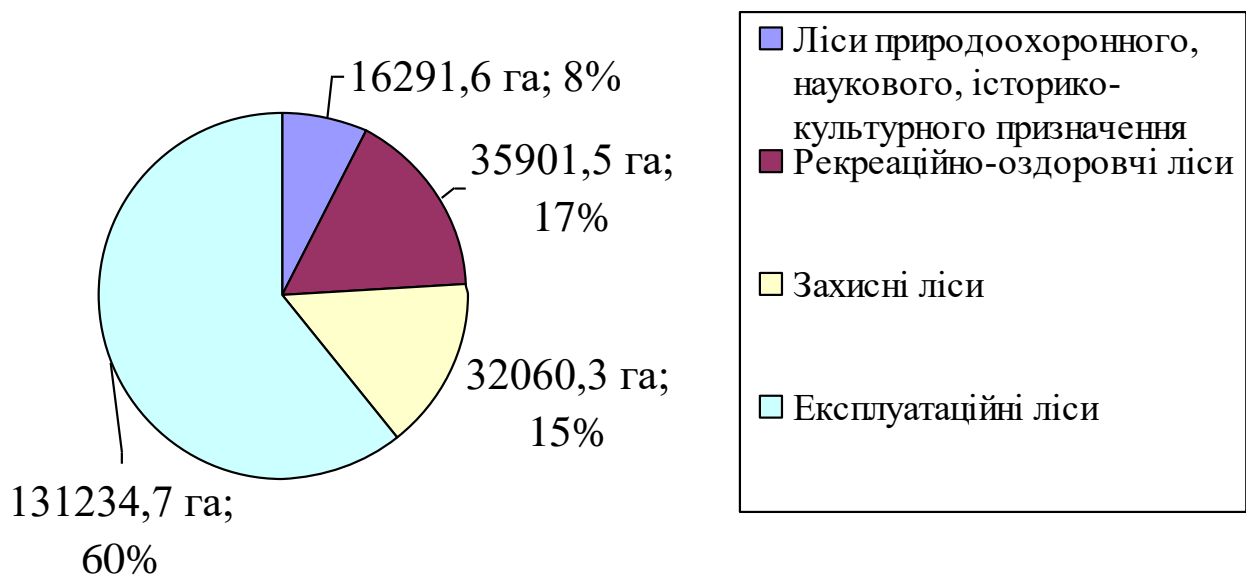

Рис. 2. Розподіл категорій захисності лісів в структурі лісового фонду

На нашу думку, в умовах Східного Поділля найбільш придатними серед категорій захисності лісів для ведення бджільництва є ліси природоохоронного, історико-культурного призначення, рекреаційно-оздоровчі ліси та захисні ліси (40%) як такі, що не підпадають під загальний режим лісокористування, а також експлуатаційні ліси (60%), які є обмежено придатні через інтенсивне господарське використання.

У межах лісових ділянок, що віднесені до однієї з категорій лісів, можуть бути виділені особливо захисні лісові ділянки (ОЗЛД), для яких встановлюється режим обмеженого лісокористування. Серед таких ділянок на нашу думку найбільш важливими об'єктом екологізації лісгосподарської діяльності є категорія ОЗЛД – «Насадження медоноси» (табл. 1).

Наявність насаджень медоносів в лісогосподарських підприємствах

Лісове господарство	Загальна площа насаджень медоносів, га / %	Наявність у всіх лісництва
Бершадське	18,3 / 13,3	+
Вінницьке	25,6 / 18,6	-
Гайсинське	3,4 / 2,5	-
Дашівське	0,3 / 0,2	+
Жмеринське	3,5 / 2,5	-
Іллінецьке	4,1 / 3,0	+
Крижопільське	72,2 / 52,4	+
Могилів-Подільське	3,8 / 2,8	-
Тулчинське	0,8 / 0,6	-
Чечельницьке	5,7 / 4,1	-
Хмільницьке	-	-
Всього	137,7 / 100	

Як показує таблиця 1, загальна площа лісових насаджень, які відведені в категорію насаджень медоносів складає 137,7 га. Найбільша площа таких насаджень зосереджена в ДП «Крижопільське ЛГ» і складає 72,2 га або 52,4% від загальної площі насаджень медоносів підприємства, а найменша площа в ДП «Дашівське ДЛМГ» - 0,3 га або 0,2%. Серед 11 лісових господарств регіону частка ДП «Бершадське ЛГ», ДП «Вінницьке ЛГ» та ДП «Крижопільське ЛГ» складає 84,3 % від загальної кількості, доля інших 8 господарств – 15,7%. В межах ДП «Хмільницьке ЛГ» насадження медоноси взагалі відсутні. Також частка насаджень медоносів від загальної площі лісів лісогосподарських підприємств в умовах Східного Поділля при їх середніх площах в 20 тис. га коливається від 0,001% в умовах ДП «Дашівське ДЛМГ» до 0,3% в умовах ДП «Крижопільське ЛГ».

Інформація щодо умов місця зростання та типів лісу в яких зростають насадження медоноси Східного Поділля представлена на рисунку 3.

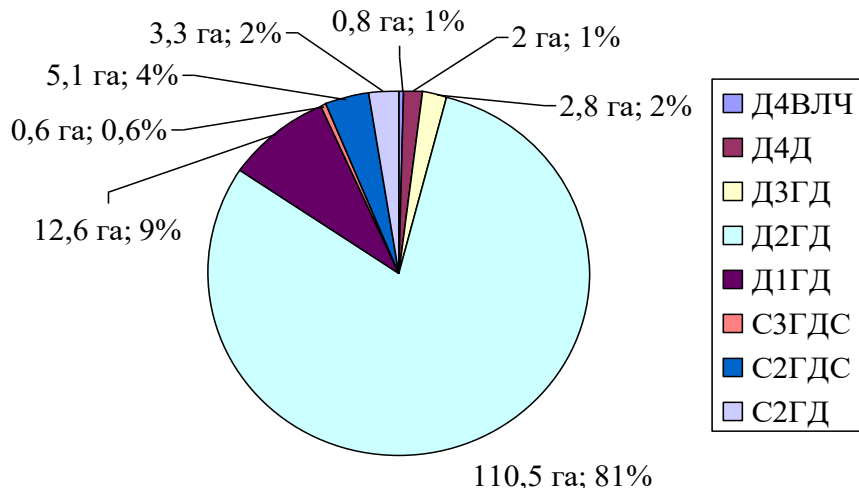

Рис. 3. Розподіл насаджень медоносів Східного Поділля за умовами місця зростання та типами лісу

Згідно даних рисунку 3 видно, що переважна більшість насаджень медоносів Східного Поділля зростає в достатньо родючих ґрунтово-гідрологічних умовах, які згідно лісотипологічної класифікації належать до свіжих грудів (Д2). За типами лісу переважають свіжі грабові діброви (Д2ГД) – 81%, сухі грабові діброви (Д1ГД) – 9%, частка всіх інших типів лісу (свіжих та вологих грабових, а також грабово-соснових сугрудів та вологих і сирих грудів) в цілому складає лише 10%. Дана ситуація свідчить, що територія Східного Поділля має оптимальні ґрунтово-

гідрологічні умови для вирощування високопродуктивних лісових насаджень за участі в їх складі дерев-медоносів та дерев-пилконосів.

Крім створення нових перспективних заповідних об'єктів, в структурі регіональної екомережі ми пропонуємо в її структурних компонентах передбачити зони оптимізації традиційного природокористування в системі «лісове господарство- бджільництво». Необхідно особливо звернути увагу на даний процес в умовах проектування Дністровського, Бузького та Південно-Подільського (Південноукраїнського) екологічних коридорів, оскільки в межах цих коридорів розташовані лісгосподарські підприємства з найбільшими частками насаджень медоносів.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Даний напрямок досліджень є актуальним в умовах пошуків гармонізації шляхів в системі невиснажливого природокористування та збереження біотичного різноманіття. Поєднання альтернативності галузі бджільництва та традиційності галузі лісового господарства на базі еколого-збалансованих принципів господарювання є важливим інструментом досягнення цілей сталого розвитку регіонів.

Запровадження даної концепції дозволить вести економічну діяльність та отримувати прибутки різним суб'єктам господарювання з мінімізацією впливу на стан навколишнього природного середовища регіону в цілому. Збільшення площ лісів в категорії захисності «насаджень-медоносів» в умовах Східного Поділля дозволить компенсувати втрати від зниження рівня ведення традиційної лісгосподарської діяльності, замінюючи її збільшенням надання екологічних послуг «насаджень-медоносів» власне лісниками бджолярам, що в свою чергу дозволить зберегти лісові ландшафти регіону цілісними та не порушеними.

Список використаних джерел

1. Леонтьяк Г.П., Гордиенко М.И., Криницький Г.Т., Леонтьяк Н.Г. Экологическая роль дикорастущих плодовых растений в лесных насаждениях. Кишинева: Штиинца, 2003. 433 с.
2. Мудрак О. Екологічна безпека Вінниччини. Монографія / За заг. ред. О. Мудрака. Вінниця: ВАТ «Міська друкарня», 2008, 456 с.
3. Разанов С.Ф., Недашківський В.М., Разанов О.С. Основи технології виробництва продукції бджільництва: навчальний посібник. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2018. 196 с.
4. Разанов С.Ф., Хаєцький Г.С., Алексєєв О.О., Гуцол Г.В. Оцінка лісових нектаропилконосних дерев та ефективність використання їх у медоносному конвеєрі бджіл в умовах Вінниччини. *Сільське господарство та лісівництво*. Збірник наукових праць ВНАУ. № 12. 2019. С. 214-224.
5. Урушадзе О.Т., Урушадзе Т.Ф., Нагорнюк О.М., Мудрак О.В., Дребот О.І. За наук. ред. О.І. Фурдичка. Агрорісівництво: еколого-збалансований розвиток: навчальний посібник. Тбілісі-Київ-Херсон «Гельветика». 2019. 482 с.

УДК 502 [1+2+4+9]:712 (477.43-25)

Казімірова Л.П., к. б. н., доцентка

кафедри екології та біологічної освіти

Хмельницького національного університету

Шестопап О.В., здобувач вищої освіти ОП “Екологія”

Хмельницького національного університету

ЗАПОВІДНІ УРОЧИЩА У ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОМУ ФОНДІ УКРАЇНИ ТА ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

Серед усіх категорій природно-заповідного фонду (ПЗФ) України заповідні урочища вирізняються особливостями організації, режиму охорони та функціонування.

Разом із пам'ятками природи і національними парками вони є однією з найстаріших форм охорони природних комплексів. Перші заповідні урочища для охорони пралісів організовані 1838 року в колишній Чехословаччині [3].

Особливості заповідних урочищ визначені в самій назві цієї категорії. Ландшафтознавці вважають урочище природно-територіальним комплексом, який утворений у межах частини або цілої мезоформи рельєфу, з однаковою напрямленістю руху вод і твердого матеріалу, однорідністю літологічних відмін ґрунтоутворюючих порід (глини, суглинки, піски тощо), однотип-